

RAPOR

Şubat, 2026 Sayı: 5

ABD-İsrail

Ekonomik İlişkilerinin Seyri

Yazar:
Elif KAYA

ABD-İSRAİL EKONOMİK İLİŞKİLERİNİN SEYRİ

EDİTÖR: Abdullah ALTUNCU

YAZAR: Elif KAYA

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI VAKFI
TÜRKİYE RESEARCH FOUNDATION

EDİTÖR

Abdullah ALTUNCU, Doç. Dr.

2008 yılında Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2011 yılında "Sümerlerin Dini Tarihi" başlıklı teziyle yüksek lisansını, 2019 yılında ise "Yahudilikte Gelenek ve Haskala İlişkisi" başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. Doktora sürecinde on iki ay boyunca Hayfa Üniversitesi Yahudi Tarihi bölümünde çeşitli araştırmalar gerçekleştirdi. İngilizce ve İbranice bilen Altuncu, 2014-2024 yılları arasında Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri bölümünde Dinler Tarihi alanında görev yapmıştır. 2023 yılında doçent olan Altuncu, 2024 yılından itibaren Aydın Adnan Menderes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde görevine devam etmektedir. Yahudi Aydınlanması, reform hareketi, Orta Çağ Yahudi tarihi, İbrani matbuatı, Yahudi dini metinleri, Yahudi-Hristiyan ilişkileri, Kudüs ve Kudüs Tarihi, Orta Doğu'da etnik yapı ve çatışmalar gibi konularda çalışmaları bulunmaktadır.

YAZAR

Elif KAYA, Dr.

İstanbul Aydın Üniversitesi İktisat Bölümü Dr. öğretim üyesi ve Çin Araştırmaları Merkezi müdürüdür. Doktora derecesini İstanbul Üniversitesi İktisat Bölümü'nden, yüksek lisans derecesini City, University of London'da Küresel Politik Ekonomi alanında almıştır. Çalışma alanları arasında küresel politik ekonomi, jeopolitik rekabet, büyük güç ilişkileri, kalkınma modelleri ve sürdürülebilirlik bulunmaktadır. Özellikle ABD, Çin ve Orta Doğu bağlamında ekonomi-güvenlik ilişkileri, dış politika ve güç dengeleri üzerine analizler üretmektedir. Dr. Kaya, akademik yayınlarının yanı sıra politika odaklı yazılarıyla çeşitli düşünce kuruluşları ve medya platformlarına katkı sunmaktadır.

Türkiye Araştırmaları Vakfı Yayınları

© Türkiye Araştırmaları Vakfı İktisadi İşletmesi

Rapor | Sayı: 5 | Şubat, 2026

Yayıncı Sertifika No: 72319

ABD-İsrail Ekonomik İlişkilerinin Seyri

Türkiye Araştırmaları Vakfı iktisadi işletmesi,

Türkiye Araştırmaları Vakfı'nın bir markasıdır.

Bu yayının tüm hakları Türkiye Araştırmaları Vakfı'na aittir. Türkiye Araştırmaları Vakfı'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI VAKFI

Hırka-i Şerif Mahallesi, Eski Ali Paşa Caddesi, No: 33, Fatih/İSTANBUL

Tel: (+90) 212 525 0820 | info@turkiyearastirmalari.org | <https://turkiyearastirmalari.org/>

İçindekiler Tablosu

YÖNETİCİ ÖZETİ	1
ABD-İSRAİL EKONOMİK İLİŞKİLERİNİN SEYRİ	2
Giriş.....	2
STRATEJİDEN SİMBİYOZA: ABD-İSRAİL İLİŞKİSİNDE EKONOMİK BAĞIMLILIK VE İÇ SİYASET DİNAMİKLERİNİN TARİHSEL KÖKENLERİ	4
İSRAİL YANLISI LOBİ KOALİSYONU: ABD SİYASETİNDE EKONOMİK, STRATEJİ VE KURUMSAL ETKİ	5
<i>ABD Sisteminde Lobiciliğin Anayasal Temelleri ve İşleyişi</i>	5
“İSRAİL YANLISI LOBİ” KOALİSYONUNUN ANATOMİSİ: TEK MERKEZLİ BİR YAPIDAN GENİŞ KOALİSYONA.....	5
KOALİSYONUN ETKİ KANALLARI: KONGRE, SEÇİMLER VE SÖYLEM ÜZERİNDE HAKİMİYET	7
<i>Lobi, Kurumsallaşma ve Ekonomik Çıkar Döngüsünün Birleşimi</i>	8
<i>ABD-İsrail İlişkilerinde Ekonomik Yardımlar, Politik Mekanizmalar ve Lobi Etkisi (1946- 2025)</i>	10
ABD’NİN İSRAİL’E YÖNELİK YARDIMLARININ TARİHSEL EVRİMİ (1946-2025).....	10
<i>Askerî Yardımın Ekonomik Mantiği: FMF ve Tie-Back Etkisi</i>	11
FÜZE SAVUNMA PROGRAMLARI: ORTAK TEKNOLOJİ VE EKONOMİK ENTEGRASYON.....	12
2016 MOU: YARDIMIN KURUMSALLAŞMASI	13
<i>Acil Durum Yardımları ve Kongre Yasaları</i>	14
KONGRE VE BAŞKANLIK AYRIMI (2001-2025).....	16
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME: KURUMSALLAŞMIŞ BİR MODELİN ANATOMİSİ VE GELECEĞİNE İLİŞKİN ÇIKARIMLAR.....	18
<i>Geleceğe İlişkin Çıkarımlar</i>	19

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu çalışma, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) İsrail'e yönelik ekonomik ve siyasi desteğini, stratejik bir ortaklık tanımının ötesinde, kurumsallaşmış bir politik ekonomi modeli olarak analiz etmektedir. Modelin dayandığı üç temel sacayağı şunlardır: İlk olarak, ilişkinin ekonomik mantığı, karşılıklı fayda ve geri dönüş (*tie-back*) etkisine dayanır. 174 milyar doları aşan toplam yardımın büyük kısmı, İsrail'in ABD savunma sanayinden satın alma yapması koşuluna bağlıdır, böylece kaynak ABD ekonomisine geri döner ve iç siyasette geniş bir destek tabanı yaratır. 2016 yılında imzalanan 10 yıllık ve 38 milyar dolarlık Mutabakat Zaptı (*Memorandum of Understanding-MOU*), bu desteği kurumsal ve öngörülebilir bir çerçeveye oturtmuştur. İkincisi, bu ekonomik sistem, ABD iç siyasetinde kökleşmiş geniş bir koalisyon tarafından beslenir ve korunur. Amerikan-İsrail Kamu İşleri Komitesi'nin (AIPAC) lobi gücü, Evanjelik Hristiyanların dini motivasyonlu seçmen baskısı, Yeni Muhafazakârların entelektüel çerçevesi ve savunma sanayinin ekonomik çıkarı, İsrail'e yönelik politikaların Kongre'de iki partili bir mutabakat ve neredeyse tartışılmaz bir norm hâline gelmesini sağlamıştır. Üçüncüsü, model, ABD'nin anayasal sistemine tam uyum sağlamıştır. Kongre, yasama ve bütçe gücüyle kalıcı taahhütleri çizerken Başkanlık, acil durum yetkileriyle kriz anlarında operasyonel hız sağlar. Bu tamamlayıcı iş bölümü, desteğin hem istikrarlı hem de çevik olmasını garantiler.

Bu üç mekanizmanın iç içe geçmesiyle oluşan yapı, ilişkiyi kendi kendini idame ettiren ve dışsal eleştirilere karşı yüksek direnç gösteren bir sistem hâline getirmiştir. Çalışmanın vardığı temel sonuç, ABD-İsrail ilişkisindeki sürekliliğin, stratejik zorunluluklardan ziyade ABD'nin iç siyasi kurumlarına, ekonomik çıkar ağlarına ve seçim dinamiklerine içselleşmiş derin yapısal nedenlerle açıklanması gerektiğidir. Bu modelin geleceği ise ABD iç siyasetindeki demografik kaymalar, ekonomik öncelikler ve bölgesel dinamiklerdeki köklü değişimler tarafından şekillenecektir.

ABD-İSRAİL EKONOMİK İLİŞKİLERİNİN SEYRİ

Giriş

ABD ile İsrail arasındaki ilişki, çağdaş uluslararası ilişkiler literatüründe sıklıkla benzersiz bir “stratejik ortaklık” veya “özel ilişki” olarak tanımlanır¹. Ancak ilişkinin özellikle ekonomik ve askerî boyutuna dair nicel veriler ve kurumsal işleyiş mekanizmaları incelendiğinde, bu tanımların yetersiz kaldığı görülmektedir. İlişki, stratejik gerekliliklerin çok ötesine geçmiş, ABD’nin iç siyasi kurumları, ekonomik çıkar ağları ve seçim dinamikleri tarafından beslenen ve yeniden üretilen kurumsallaşmış bir politik ekonomi modeli hâline gelmiştir. Bu modelin ayırt edici özelliği, dış politika kararlarının iç siyasette kökleşmiş aktör koalisyonlarının çıkarlarıyla organik bir bağ içinde şekillenmesi ve bu bağın yasal, bütçesel ve bürokratik mekanizmalarla güvence altına alınmasıdır.²

Bu analizin çıkış noktası, ilişkinin görünürdeki istikrarının altında yatan yapısal gerçekliği sorgulamaktır. 1946 yılından 2025 yılına kadar İsrail’e sağlanan toplam 174 milyar doları aşkın net ABD yardımı, bu ilişkinin boyutunu gösterir.³ Fakat asıl kritik soru, bu devasa kaynak aktarımının neden on yıllardır Amerikan siyasetinde – yönetimler, Kongre bileşimi ve kamuoyu dalgalanmalarından neredeyse bağımsız olarak– iki partili bir mutabakat konusu hâline geldiği ve nasıl bu denli dirençli bir yapısal süreklilik kazandığıdır. Geleneksel realist yaklaşımın öne sürdüğü şekliyle, bu durumu yalnızca Soğuk Savaş stratejileri veya Orta Doğu’daki istikrar arayışıyla açıklamak yetersizdir. Benzer şekilde, liberal teorinin vurguladığı demokratik değerler paylaşımı, nicel ve nitel açıdan bu kadar asimetric bir kaynak akışını ve koşulsuz diplomatik korumayı tek başına izah edemez. Bu nedenle bu analiz, ABD-İsrail ilişkisini Uluslararası Politik Ekonomi (İPE) perspektifinden incelemeyi önermektedir. Bu çerçevede, devletlerarası güç dinamiğini iç siyasetin çıkar grupları, kurumsal yapılar ve ekonomik motivasyonlarla kesiştiği noktada anlamayı hedefler. Buradan hareketle, makalenin temel tezini şu şekilde formüle etmek mümkündür: ABD-İsrail ilişkisinin ekonomik ve askerî boyutu, iki ülke arasındaki stratejik iş birliğinin bir sonucu olmaktan ziyade, ABD iç siyasetinde faaliyet gösteren güçlü bir aktör koalisyonunun çıkarlarını tatmin eden ve bu koalisyon tarafından kurumsal araçlarla kalıcı kılınan bir politik ekonomi kaynaklı düzenlemenin ta kendisidir. Bu düzenleme, birbiriyle iç içe geçmiş üç temel mekanizma üzerinde işler:

¹ William B. Quandt, *Peace Process: American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967*, Revised Edition (Brooking Institution Press and University of California Press, 2001).

² John J. Mearsheimer ve Stephen M. Walt, “The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy,” *KSG Working Paper*, No. RWP06-011, (Fall, 2006), <https://doi.org/10.2139/ssrn.891198>.

³ Congressional Research Service (CRS) verilerine dayanarak hesaplama yapılmıştır. Jeremy M. Sharp, “U.S. Foreign Aid to Israel: Overview and Developments since October 7, 2023,” *Congressional Research Service*, May 28, 2025, RL33222, https://www.congress.gov/crs_external_products/RL/PDF/RL33222/RL33222.53.pdf.

I) Karşılıklı Faydaya Dayalı Ekonomik Geri Dönüş (Tie-Back) Mekanizması: ABD yardımlarının büyük kısmı, doğrudan bütçe transferi değildir. Özellikle *Foreign Military Financing* (FMF) programı kapsamındaki hibeler, İsrail'in ABD menşeli silah ve savunma sistemleri satın alması şartına bağlıdır. Bu, yardımların önemli bir kısmının Lockheed Martin, Raytheon, Boeing gibi ABD savunma sanayi devlerine geri dönmesini sağlar. Böylece dış yardım görünümündeki bu aktarım, aslında ABD savunma endüstrisi için devlet sübvansiyonu ve garantili bir iç pazar işlevi görür. Bu "geri dönüş etkisi", Kongre üyelerinin kendi seçim bölgelerindeki istihdam ve sanayi çıkarlarını korumasına hizmet ederek, yardımlara yönelik iç siyasi desteği somut ekonomik çıkar temelinde sağlamlaştırır.⁴

II) Geniş Koalisyona Dayalı İç Siyasi Mutabakatın Kurumsallaşması: Yardımların sürekliliği, yalnızca savunma sanayinin lobi faaliyetleriyle değil, çok daha geniş bir "İsrail yanlısı koalisyon" tarafından garanti altına alınmıştır. Bu koalisyon AIPAC gibi resmi lobi kuruluşlarını, teolojik nedenlerle İsrail'i destekleyen Evanjelik Hristiyan seçmen kitlesini, İsrail'i demokratik bir müttefik olarak gören Yeni Muhafazakâr (*Neoconservative*) düşünce kuruluşlarını ve elbette savunma sanayi temsilcilerini kapsar.⁵ Farklı motivasyonlara sahip bu gruplar, Kongre seçimlerinde finansman ve oy desteği, medya ve akademide söylem üretimi ve doğrudan yasama sürecine müdahale yoluyla İsrail'e yönelik politikaların ABD dış politikasında "olağan" ve "tartışılmaz" bir kalıp hâline gelmesini sağlamıştır. 2016 yılında imzalanan 10 yıllık ve 38 milyar dolarlık MOU, bu mutabakatın kurumsal cisimleşmiş hâlidir; yıllık bütçe tartışmalarını bypass ederek yardımları öngörülebilir ve siyasi pazarlığa kapalı bir çerçeveye oturtmuştur.⁶

III) Kongre ve Başkanlık Arasında Tamamlayıcı Bir Kurumsal İş Bölümü: İlişkinin yönetiminde Kongre ve Başkanlık makamı farklı ancak birbirini tamamlayan roller üstlenmiştir. Kongre, uzun vadeli taahhütleri (MOU'lar) onaylayan, yıllık bütçeyi çıkaran ve İsrail lehine sembolik yasalar geçiren yasama ve bütçe gücünün merkezidir. Buna karşılık Başkanlık, özellikle *Presidential Drawdown Authority* (PDA-Başkanlık Para Çekme Yetkisi) gibi acil yetkileri kullanarak, kriz anlarında (örneğin, 1973 Yom Kippur Savaşı, 2023 Gazze çatışmaları) Kongre sürecini beklemeden silah ve mühimmat transferini hızlandıran operasyonel esneklik ve hızın kaynağıdır. Bu ikili yapı, ilişkiyi hem rutin dönemlerde istikrara kavuşturur hem de kriz zamanlarında tepki kapasitesini maksimize eder. Her iki kurum da yukarıda bahsedilen iç siyasi koalisyonun baskı ve çıkar alanı içinde faaliyet gösterir.

Bu çalışma, söz konusu politik iktisadi modeli, tarihsel gelişiminden güncel işleyişine kadar üç ana bölümde sistematik olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. İlk bölüm, ilişkinin 1948 yılından günümüze evrimini, özellikle 1967 Savaşı ve Fransa'nın rolünü

⁴ Scott Lasensky, "Underwriting Peace in the Middle East: US Foreign Policy and the Limits of Economic Inducements", *Middle East Review of International Affairs (MERIA)* 6, no. 1 (March, 2002), https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/meria/las02_01.pdf.

⁵ Mearsheimer ve Walt, "The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy".

⁶ Jim Zanotti, "Israel: Background and U.S. Relations in Brief," *Congressional Research Service*, December 6, 2019, R44245, www.congress.gov/crs_external_products/R/PDF/R44245/R44245.66.pdf.

terk etmesi, 1973 Savaşı sonrası Kissinger diplomasisi ve Soğuk Savaş sonrası “terörle savaş” öğretisi gibi dönüm noktaları üzerinden incelemekte; ancak bu incelemeyi, her aşamanın ekonomik bağımlılık ve iç siyasi angajman mekanizmalarını nasıl derinleştirdiği sorusuna odaklanarak yapmaktadır. İkinci bölüm, modelin ekonomik motorunu oluşturan yardım mimarisini mercek altına almaktadır. FMF programının “*tie-back*” döngüsü, *Iron Dome* ve *David’s Sling* gibi ortak füze savunma projelerinin yarattığı teknoloji transferi ve ortak üretim ağı ve nihayet 2016 MOU’sunun kurumsal anlamı bu bölümün temel konularını oluşturmaktadır. Üçüncü ve son bölüm ise modeli sürdüren iç siyasi dinamiği analiz etmektedir. İsrail yanlısı lobi koalisyonunun bileşenleri, faaliyet kanalları ve Kongre-Başkanlık üzerindeki somut etkileri ele alınacak; ayrıca, Kongre’nin yasama gücü ile Başkanlık’ın acil yetkileri arasındaki işlevsel sinerji, somut yasal örnekler (ör. Public Law 118-50, S.3168) üzerinden gösterilmektedir.

Bu analiz, ABD-İsrail ilişkisini anlamak için askerî strateji veya ideolojiden ziyade, içselleştirilmiş ekonomik çıkar döngülerinin ve bunları koruyan kurumsal yapıların merkeze alınması gerektiğini savunur. Bu perspektif, ilişkinin neden bu kadar dirençli olduğunu açıklamakla kalmaz, aynı zamanda onun gelecekteki olası dönüşümlerinin de ancak ABD’nin iç siyasi-ekonomik dengesindeki köklü bir değişimle mümkün olabileceğine işaret eder.

Stratejiden Simbiyoz: ABD-İsrail İlişkisinde Ekonomik Bağımlılık ve İç Siyaset Dinamiklerinin Tarihsel Kökenleri

Giriş ve tarihsel analiz bölümlerinde ortaya konduğu üzere, ABD-İsrail ilişkisinin derinliği ve sürekliliği, yalnızca iki devlet arasındaki stratejik çıkar örtüşmesiyle değil, aynı zamanda bu ilişkiyi besleyen ve koruyan ABD iç siyasetindeki kökleşmiş yapısal dinamiklerle açıklanabilir. Bu dinamiklerin en kritik bileşeni, “İsrail yanlısı lobi” (*Pro-Israel Lobby*)⁷ olarak adlandırılan çok aktörlü, çok kanallı ve son derece örgütlü bir koalisyondur. Bu bölümün amacı, bu koalisyonun yapısını, bileşenlerini, faaliyet yöntemlerini ve nihayetinde ABD dış politika yapım sürecini –özellikle de İsrail’e yönelik ekonomik-askerî yardım kararlarını– nasıl şekillendirdiğini sistematik bir şekilde analiz etmektir. Temel argüman, bu lobi faaliyetinin marjinal veya arızı bir etki değil, kongre bütçe süreçlerini, seçim siyasetini, medya söylemini ve yürütme kararlarını yönlendiren kurumsallaşmış bir siyaset yapma mecrası olduğudur.⁸

⁷ “İsrail Yanlısı Lobi” Koalisyonuna İlişkin Ana Kuruluşlar ve Misyonları: AIPAC (American Israel Public Affairs Committee): Misyon, yapılanma, başlıca faaliyet yöntemleri; CUFI (Christians United for Israel): Kuruluş amacı, üye sayısı, siyasi etki stratejisi. İlgili Think-Tank’ler (Örn.: American Enterprise Institute-AEI, Washington Institute for Near East Policy-WINEP): İsrail konusundaki yayınları ve politika önerilerine kısa atıflar.

⁸ Mearsheimer ve Walt, “The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy”.

İsrail Yanlısı Lobi Koalisyonu: ABD Siyasetinde Ekonomik, Strateji ve Kurumsal Etki

ABD Sisteminde Lobiciliğin Anayasal Temelleri ve İşleyişi

ABD’de lobicilik, Anayasa’nın Birinci Ek Maddesi’nde garanti altına alınan “dilekçe hakkı”na (*right to petition the government*) dayanan, yasal ve meşru bir siyasal katılım aracıdır. Bu çerçevede lobicilik, çıkar gruplarının, şirketlerin veya sivil toplum örgütlerinin, kamu politikalarını kendi menfaatleri doğrultusunda etkilemek amacıyla yasama (Kongre) ve yürütme (Başkanlık ve bürokrasi) organları nezdinde yürüttükleri organize faaliyetler bütününe ifade eder. Lobi faaliyetleri temelde iki ana kanal üzerinden yürütülür:

- *Doğrudan Lobicilik*: Kayıtlı lobicilerin milletvekilleri, senatörler, kongre komite personeli veya yürütme birimi yetkilileriyle doğrudan temas kurarak teknik ve politik bilgi sağlaması, yasa tasarılarına veya bütçe kalemlerine doğrudan müdahale etmesi (değişiklik önermesi veya engellemesi).
- *Dolaylı Lobicilik (Taban Örgütlenmesi-Grassroots Lobbying)*: Medya kampanyaları, kamuoyu araştırmaları, seçmen mektubu ya da e-posta kampanyaları ve sosyal medya mobilizasyonu yoluyla geniş kitleler üzerinde algı oluşturarak seçmenler vasıtasıyla politikacılar üzerinde dolaylı baskı kurulması.

Lobiciliğin merkezi, doğal olarak Washington D.C.’dir. Bu faaliyetler, 1995 Lobicilik Açıklama Yasası (*Lobbying Disclosure Act*) ve 2007 tarihli Açıklık ve Etik Yasası (*Honest Leadership and Open Government Act*) gibi düzenlemelerle belirli bir şeffaflık rejimine tabidir; kayıtlı lobicilerin temsil ettikleri müvekkiller ve yaptıkları harcamalar hakkında düzenli bilgi vermeleri zorunludur. Bu sistem içinde İsrail yanlısı lobi, Ermeni, Küba veya silah sanayi lobileri gibi diğer pek çok çıkar grubuyla benzer yasal araçları kullanır ancak finansal kaynaklara erişim, örgütlenme kabiliyeti, seçmen tabanı genişliği ve farklı siyasi kanalları eşgüdümlü kullanma becerisi açısından benzersiz bir etki gücüne ulaşmıştır.⁹

“İsrail Yanlısı Lobi” Koalisyonunun Anatomisi: Tek Merkezli Bir Yapıdan Geniş Koalisyona

“İsrail lobisi” kavramı, çoğu zaman yanıltıcı bir şekilde sadece Yahudi kökenli Amerikalıların veya örgütlerin faaliyetleri olarak algılanır. Gerçekte ise durum çok daha karmaşıktır. İsrail’in ABD politikasındaki çıkarlarını savunan yapı, farklı motivasyonlara sahip ancak İsrail’e güçlü Amerikan desteği sağlanması hedefinde ortaklaşan geniş ve çok katmanlı bir koalisyondur. Bu koalisyon, dört temel bileşenden oluşur:

⁹ Thomas Ambrosio, ed., *Ethnic Identity Groups and U.S. Foreign Policy* (Praeger, 2002).

I) Resmi ve Geleneksel Yahudi Kökenli Örgütler: Amerikan-İsrail Kamu İşleri Komitesi (AIPAC): Koalisyonun en güçlü ve en bilinen aktörüdür. Bir lobi kuruluşu olarak doğrudan Kongre üyeleri ve personeliyle çalışır, yasama takibini yapar, politika brifingleri düzenler ve seçim dönemlerinde adaylara yönelik desteği koordine eder. AIPAC'ın en büyük gücü, Kongre üzerindeki neredeyse yapısal etkisidir; İsrail aleyhine oy vermenin, birçok seçim bölgesinde siyasi maliyeti yüksek olabilir.

II) Diğer Yahudi Kuruluşlar: *Anti-Defamation League (ADL), American Jewish Committee (AJC)* gibi kuruluşlar daha çok antisemitizmle mücadele ve kamuoyu nezdinde algı yönetimi alanlarında faaliyet gösterir. *J Street* gibi daha “liberal” veya “merkezci” sayılabilecek örgütler ise barış sürecine vurgu yapsa da temelde İsrail'in güvenliğine olan bağlılıkta ortaklaşır.

III) Evanjelik Hristiyan Siyonistler: Koalisyonun en büyük ve en dinamik bileşenlerinden biridir. Evanjelik Hristiyanlar, İsrail'in kuruluşunu ve Yahudilerin Kudüs'e dönüşünü, kutsal metinlerdeki kehanetlerin gerçekleşmesi (Vadedilmiş Topraklar, İncil'deki kehanetler) ve İsa'nın ikinci gelişinin ön şartı olarak gören teolojik bir perspektife sahiptir. İsrail için Birleşik Hristiyanlar (*Christians United for Israel-CUFI*) gibi örgütler, milyonlarca üyeyi harekete geçirebilme kapasitesiyle, özellikle Cumhuriyetçi Parti tabanında ve Kongre'de güçlü bir baskı unsuru oluşturur. Bu grup için İsrail'e destek, dini bir vecibedir ve bu da siyasi tavizle uzlaşması zor bir koşulsuzluk sağlar.

IV) Yeni Muhafazakârlar (Neoconservatives) ve Güvenlik Çevreleri: Soğuk Savaş sonrasında, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra etkili olan bu düşünce akımı, ABD'nin küresel liderliğini ve gerekirse askeri güç kullanımını savunur. Bu çevreler için İsrail, Orta Doğu'da demokratik bir müttefik, istikrarlı bir stratejik ortak ve ABD'nin bölgesel çıkarlarının ileri karakolu olarak görülür. *Project for the New American Century (PNAC)* gibi düşünce kuruluşlarında şekillenen öğretiler, İsrail'in güvenliğini ABD'nin ulusal güvenlik çıkarlarıyla özdeşleştiren söylemin entelektüel altyapısını sağlamıştır.¹⁰

V) Savunma Sanayi ve Güvenlik Ağ: Bu bileşen, ilişkinin ekonomik mantığıyla doğrudan bağlantılıdır. Lockheed Martin, Raytheon, Boeing gibi büyük savunma şirketleri, İsrail'e yapılan FMF yardımlarının nihai alıcıları oldukları için bu yardımların devamı ve artırılmasında dolaylı da olsa çıkar sahibidirler. Bu şirketlerin kendi lobi faaliyetleri ve Kongre'deki temsilileri, İsrail'e askeri yardım paketlerinin, aynı zamanda ABD'deki silah üretimine ve istihdama yapılan bir yatırım olarak çerçevelenmesine katkıda bulunur. “*Tie-back effect*” burada sadece ekonomik bir olgu değil, aynı zamanda siyasi bir itici güçtür.

Görüldüğü üzere, ABD ile İsrail arasındaki ilişkiler, klasik anlamda yalnızca iki devlet arasındaki stratejik ortaklık çerçevesinde değil, Washington'da kurumsallaşmış lobi ağlarının süreklilik kazandırdığı çok katmanlı bir siyasal-ekonomik yapı içinde

¹⁰ Steven L. Spiegel, *The Other Arab-Israeli Conflict: Making America's Middle East Policy, from Truman to Reagan* (University of Chicago Press, 1986).

şekillenmektedir. Bu lobi yapıları, özellikle Kongre ve yürütme organı üzerinde etkili olarak, İsrail'e yönelik ekonomik ve askerî yardımların istikrarlı biçimde sürdürülmesini, bütçe süreçlerinde bu yardımların siyasi tartışma konusu olmaktan çıkarılmasını ve ABD dış politikasında İsrail'in "özel müttefik" statüsünün korunmasını sağlamaktadır.¹¹

Ekonomik açıdan bakıldığında, ABD'nin İsrail'e sağladığı askerî ve güvenlik temelli yardımlar, yalnızca İsrail'in savunma kapasitesini güçlendiren tek yönlü transferler değildir. Lobi faaliyetleri sayesinde tasarlanan yardım mekanizmaları, önemli ölçüde ABD savunma sanayine geri dönen bir yapı (*tie-back*) üretmekte; böylece İsrail'e verilen destek, Amerikan askerî-endüstriyel kompleksinin çıkarlarıyla uyumlu hâle getirilmektedir. Bu durum, ekonomik çıkarlar ile dış politika hedeflerinin lobiler aracılığıyla birbirine eklemlendiğini göstermektedir.

Politik düzlemde ise lobilerin etkisi, ABD'nin Orta Doğu'ya yönelik genel stratejisinin çerçevesinde daha belirgin hâle gelmektedir. İsrail yanlısı lobi koalisyonu, İsrail'in bölgedeki güvenliğini ABD'nin ulusal güvenlik çıkarlarıyla özdeşleştiren bir söylemin yerleşmesini sağlamış; bu söylem hem Kongre kararlarında hem de başkanlık yönetimlerinin dış politika önceliklerinde süreklilik kazanmıştır. Böylece yönetimler değişse dahi ABD-İsrail ilişkilerinin temel parametreleri büyük ölçüde korunmuştur.¹²

ABD-İsrail ilişkilerinin ekonomik ve politik istikrarı, yalnızca devletler arası diplomasiyle değil, bu diplomasiyi sürekli yeniden üreten ve yönlendiren lobi ağlarının etkinliğiyle açıklanabilir. İsrail lobisi olarak tanımlanan bu yapı, farklı ideolojik, dini ve stratejik motivasyonlara sahip aktörleri bir araya getiren geniş bir koalisyon aracılığıyla, ABD dış politikasında İsrail'e yönelik desteğin yapısal ve kalıcı bir unsur hâline gelmesine katkı sağlamaktadır. Bu durum, lobilerin ABD dış politikasında marjinal değil, kurucu ve yönlendirici aktörler olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Koalisyonun Etki Kanalları: Kongre, Seçimler ve Söylem Üzerinde Hakimiyet

Bu geniş koalisyon, etkisini birkaç birbirini güçlendiren kanal üzerinden kurar:

1) Kongre Üzerinde Yapısal Etki: Koalisyon, özellikle Temsilciler Meclisi ve Senato'da, İsrail lehine neredeyse otomatik bir çoğunluk sağlamayı başarmıştır. Bu, sadece İsrail'e yardım paketlerinin düzenli olarak onaylanması anlamına gelmez; aynı zamanda İsrail'i eleştiren veya koşul getiren yasa tasarılarının komite aşamasında engellenmesi, İsrail aleyhindeki uluslararası girişimleri kınayan sembolik kararların hızla geçirilmesi ve Başkanlık'a diplomatik manevra alanı bırakmayacak şekilde

¹¹ Martin Indyk, *Innocent Abroad: An Intimate Account of American Peace Diplomacy in the Middle East* (Simon & Schuster, 2009).

¹² Douglas Little, *American Orientalism: The United States and the Middle East since 1945* (The University of North Carolina Press, 2008).

bağlayıcı yasalar çıkarılması demektir (örneğin, İsrail'in başkenti olarak Kudüs'ün tanınmasına dair yasa).

II) Seçim Siyasetinin Finansmanı ve Mobilizasyonu: AIPAC ile bağlantılı birçok bağışçı, politikacıların seçim kampanyalarına önemli miktarda kaynak sağlar. Daha da önemlisi, Evanjelik gruplar, kritik eyaletlerde ve seçim bölgelerinde milyonlarca seçmeni harekete geçirebilme kapasitesine sahiptir. Bir politikacı için bu koalisyonun desteğini kaybetmek hem finansal hem de oy bazında ciddi bir risk oluşturabilir. Bu durum, İsrail politikasını, birçok Kongre üyesi için kişisel siyasi çıkar ile ulusal dış politika tercihinin iç içe geçtiği bir alan hâline getirir.

III) Medya ve Kamuoyu Söylemini Çerçeveleme: Koalisyona yakın düşünce kuruluşları, akademisyenler ve medya figürleri, İsrail-Filistin meselesini öncelikli olarak bir "güvenlik" ve "terörle mücadele" sorunu olarak çerçevelemeye çalışır. İsrail'in "varoluşsal tehdit" altında olduğu, ABD'nin "sadık bir müttefiki" olduğu ve iki ülkenin "ortak demokratik değerleri" paylaştığı söylemi, kamuoyu tartışmasının parametrelerini büyük ölçüde belirler. Eleştirel sesler genellikle "İsrail karşıtı", hatta "antisemitik" olarak etiketlenerek marjinalleştirilmeye çalışılır.

IV) Yürütme Üzerinde Doğrudan ve Dolaylı Baskı: Koalisyon, Başkanlık yönetimleriyle de doğrudan diyalog halindedir. Dışişleri veya Savunma Bakanlığı'nda kilit pozisyonlara atanacak isimler, genellikle bu grupların görüş açısına yakınlıkları test edilerek değerlendirilir. Ayrıca, Kongre'deki güçlü destek, Başkan'ın diplomatik inisiyatif alanını sınırlar. Örneğin, bir Başkan, İsrail yerleşimlerini açıkça eleştiren veya ona yaptırım tehdidi içeren bir adım atarsa bunun Kongre'den gelecek sert bir tepkiyle (bütçe engelleri, kınama kararları vb.) karşılaşacağını bilir.

Lobi, Kurumsallaşma ve Ekonomik Çıkar Döngüsünün Birleşimi

Lobi faaliyetinin nihai başarısı, onun bu yazının 2. Bölümde analiz edilen kurumsal ekonomik mekanizmalarla ve 1. Bölümde vurgulanan tarihsel derinlikle tam bir uyum içinde olmasından kaynaklanır. Lobi, 2016 MOU'su gibi uzun vadeli yardım anlaşmalarının imzalanmasını sağlar; bu anlaşmalar ise ABD savunma sanayine istikrarlı bir gelir akışı garantiler. Savunma sanayinin çıkarı, bu yardımların sürmesini destekler; bu destek, Kongre'deki lobi çabaları için ek bir gerekçe ve müttefik yaratır. Evanjeliklerin ve Yeni Muhafazakârların ideolojik desteği, bu ekonomik-pragmatik çıkar döngüsünü ahlaki ve stratejik bir temele oturtarak geniş bir toplumsal ve siyasi mutabakat yaratır. Bu şekilde, tarihsel olarak inşa edilmiş stratejik ortaklık, ekonomik geri dönüş mekanizmaları ve iç siyasi lobi faaliyetleri, birbirini besleyen ve güçlendiren üç ayaklı bir sistem oluşturmuştur.

İsrail yanlısı lobi, ABD-İsrail ilişkisinin pasif bir destekçisi değil, onun kurumsal çerçevesini belirleyen, sürekliliğini garanti altına alan ve değişime karşı direncini artıran aktif bir siyasal aktördür. Bu koalisyonun gücü, tek bir grup veya yöntemden değil, farklı motivasyonlara sahip bileşenlerin, farklı siyasi kanallarda eş zamanlı ve koordineli bir şekilde hareket etme kapasitesinden kaynaklanır. Bu da ABD'nin İsrail politikasının, dış politikaya ilişkin rasyonel kararlarından ziyade, iç siyasetin derin

yapısal dinamikleri tarafından şekillendirildiğinin en açık kanıtıdır. İsrail lobisinin yapısını Tablo 1’de görebiliriz. Bu tablo, lobinin sadece tek bir merkezden değil, farklı motivasyonlara sahip geniş bir koalisyon üzerinden nasıl işlediğini göstermektedir.

Tablo 1: İsrail Yanlısı Lobi Koalisyonunun Bileşenleri ve Etki Mekanizmaları¹³

Bileşen / Aktör Grubu	Temel Kuruluşlar/Örnekler	Motivasyon Kaynağı	Faaliyet Alanları	Somut Etki Kanalları (Belge/Veri Temelli)
Resmî Lobi Kuruluşları	American Israel Public Affairs Committee (AIPAC)	İsrail’in güvenliği, ABD-İsrail stratejik ittifakı	Kongre lobiciliği, yasa tasarıları, aday destekleri	<ul style="list-style-type: none"> Kongre oylamalarında İsrail lehine yüksek oy oranları ABD-İsrail askerî yardım paketleri (FMF) Kongre üyeleri için düzenli politika brifingleri
Diğer İsrail Destekçisi Kurumlar	ADL, AJC, J Street (farklı tonlarda)	Antisemitizmle mücadele, liberal/merkezci İsrail savunusu	Medya, hukuk, kamuoyu	<ul style="list-style-type: none"> Medya söylem çerçevesi İnsan hakları ve güvenlik diskurununun şekillenmesi
Hristiyan Siyonistler (Evanjelistler)	CUFI, Evangelical Churches	Teolojik kehanetler, kutsal toprak inancı	Seçmen mobilizasyonu, kamuoyu baskısı	<ul style="list-style-type: none"> Cumhuriyetçi tabanda İsrail’e koşulsuz destek Başkanlık seçimlerinde oy davranışı
Yeni Muhafazakârlar (Neoconservatives)	PNAC çevresi, think-tank ağları	ABD hegemonyası, askerî güç kullanımı, rejim değişimi	Dış politika öğretileri, güvenlik stratejisi	<ul style="list-style-type: none"> Irak Savaşı (2003) sonrası Orta Doğu öğretisi İsrail’in “vazgeçilmez müttefik” olarak kodlanması
Savunma Sanayi & Güvenlik Ağı	Lockheed Martin, Raytheon (dolaylı)	Silah satışları, Ar-Ge, ortak üretim	Askerî-endüstriyel kompleks	<ul style="list-style-type: none"> ABD yardımlarının ABD firmalarına geri dönüşü (tie-back effect)
Medya & Fikir Üretimi	Think tank’ler, akademik çevreler	Algı yönetimi, çerçeveleme	Medya, raporlar, akademi	<ul style="list-style-type: none"> İsrail-Filistin söyleminin güvenlik eksenli kurulması
Yürütme (Executive Branch)	Beyaz Saray, Dışişleri, Pentagon	Stratejik çıkarlar, iç siyaset dengesi	Başkanlık kararları	<ul style="list-style-type: none"> MOU’lar (örn. 2019-2028 Askerî Yardım Mutabakatı)
Seçmen Tabanı	Evanjelistler + İsrail Yanlısı Seçmen	Kimlik, din, güvenlik	Oy verme davranışı	<ul style="list-style-type: none"> Kongre üyelerinin tutumlarını sınırlayan taban baskısı

¹³ Tablo, yazar tarafından oluşturulmuştur. Tabloda yer alan bilgilerin alındığı kaynaklara ilişkin referanslar için bkz. Mearsheimer ve Walt, “The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy”; ABD-İsrail ilişkilerine dair politika materyalleri için bkz. “Policy”, AIPAC (American-Israel Public Affairs Committee), <https://www.aipac.org/policy>; İlgili rapor ve analizler için bkz. “Research and Analysis”, ADL (Anti-Defamation League), <https://www.adl.org/resources/research-analysis>; ABD dış politikasına ilişkin politika açıklamaları ve raporlar için bkz. “Resources”, American Jewish Committee, <https://www.ajc.org/>; Politika kaynakları ve savunuculuk materyalleri için bkz. “The Fight against Antisemitism”, Christians United for Israel, <https://cufi.org/>; Sharp, “U.S. Foreign Aid to Israel”; Stockholm International Peace Research Institute, Military Expenditure and Arms Transfers Database, <https://milex.sipri.org/sipri>.

ABD-İsrail İlişkilerinde Ekonomik Yardımlar, Politik Mekanizmalar ve Lobi Etkisi (1946-2025)

Burada, 1946-2025 yılları arasında ABD'nin İsrail'e sağladığı ekonomik ve askerî yardımların nicel gelişimi, bu yardımların Kongre-Başkanlık ayrımı içinde nasıl üretildiği ve tüm bu sürecin arkasında işleyen *Pro-Israel Lobby* ağlarının rolü analiz edilmektedir. Analiz, *Congressional Research Service (CRS)* verileri, Congress.gov yasama kayıtları ve yerleşik akademik literatür temelinde yürütülmüştür.¹⁴

ABD'de dış yardımlar iki ana kurumsal eksen üzerinde şekillenir:

1. Bütçe ve Süreklilik Gücü – Kongre
2. Hız ve Esneklik – Başkanlık Makamı (Beyaz Saray)

Kongre, yıllık bütçeler, uzun vadeli mutabakatlar (MOU) ve yasama denetimi yoluyla yardımların hukuki temelini oluşturur. Başkanlık makamı ise PDA ve acil durum yetkileriyle kriz anlarında süreci hızlandırır. Bu ikili yapı, İsrail'e yönelik yardımların hem istikrarlı hem de krizlere duyarlı olmasını sağlamaktadır.

ABD'nin İsrail'e Yönelik Yardımlarının Tarihsel Evrimi (1946-2025)

ABD'nin İsrail'e yönelik yardımlarının tarihsel evrimi incelendiğinde, 1946-2025 döneminin hem nicel büyüklük hem de nitel dönüşüm açısından belirgin kırılmalar içerdiği görülmektedir. CRS ve Congress.gov verilerine göre 1946-2020 yılları arasında ABD'nin İsrail'e sağladığı toplam yardım tutarı yaklaşık 146,3 milyar dolar düzeyindedir. Bu dönemde yardımlar yalnızca askerî finansmanla sınırlı kalmamış; ekonomik kalkınma yardımları ve sınırlı ölçüde füze savunma desteklerini de içeren daha geniş bir yapıya sahip olmuştur. Özellikle İsrail devletinin kuruluşunu izleyen ilk on yıllarda ekonomik yardımlar, altyapı, sanayi ve makroekonomik istikrarın sağlanması açısından önemli bir rol oynamıştır.

Soğuk Savaş sonrasına ve özellikle 2000'li yıllara gelindiğinde ise ABD yardımlarının bileşimi belirgin biçimde değişmiştir. 2021-2025 dönemine ait yıllık veriler, ekonomik yardımların neredeyse tamamen ortadan kalktığını ve yardımların büyük ölçüde askerî finansman ve füze savunma programları etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. 2021, 2022 ve 2023 yıllarında İsrail'e sağlanan yıllık askerî yardım tutarı yaklaşık 3,3 milyar dolar seviyesinde sabitlenirken füze savunma destekleri dönemsel olarak artış göstermiştir. Bu durum, ABD-İsrail ilişkilerinin artık kalkınma temelli bir yardım ilişkisi olmaktan çıkarak, güvenlik ve savunma temelli stratejik bir ortaklığa dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

2024 yılı, bu tarihsel seyir içinde istisnai bir yıl olarak öne çıkmaktadır. Bu dönemde askerî yardım tutarı 6,8 milyar dolara yükselmiş, füze savunma destekleri ise 5,7 milyar dolara ulaşmıştır. Böylece toplam yıllık yardım yaklaşık 12,5 milyar dolar ile

¹⁴ Mearsheimer ve Walt, "The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy".

tarihsel zirvelerden birine çıkmıştır. Bu sıçrama, 2023 yılı sonrasında yaşanan bölgesel çatışmaların ve güvenlik krizlerinin ABD Kongresi ve yürütme organı üzerinde yarattığı baskının doğrudan bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Yardımların bu ölçekte artması, kriz dönemlerinde ABD'nin İsrail'e yönelik desteğinin yalnızca devam etmekle kalmadığını, aynı zamanda hızla genişletilebildiğini göstermektedir.

2025 yılı itibarıyla yardımların yeniden yaklaşık 3,8 milyar dolar seviyesine gerilemesi ise bu artışın kalıcı bir yapısal dönüşümden ziyade olağanüstü koşullara verilen geçici bir yanıt niteliği taşıdığını düşündürmektedir. Bununla birlikte, 1946 yılından 2025 yılına kadar olan toplam kümülatif yardım tutarı yaklaşık 174 milyar dolar düzeyine ulaşmış olup bu rakam İsrail'i ABD dış yardım sisteminin tarihsel olarak en büyük alıcısı konumuna yerleştirmektedir.

Bu nicel veriler ışığında yapılan analitik değerlendirme iki temel sonucu ortaya koymaktadır. Birincisi, 1970'lere kadar ekonomik yardımların önemli bir paya sahip olduğu ABD-İsrail yardım ilişkisi, 2000'li yıllardan itibaren neredeyse tamamen **askerî-finansman** odaklı bir yapıya evrilmiştir. İkincisi, bu dönüşüm İsrail'in artık klasik anlamda bir kalkınma yardımı alıcısı değil, ABD savunma mimarisi içinde ileri teknolojiye dayalı bir **stratejik ortak** olarak konumlandığını göstermektedir. Dolayısıyla ABD'nin İsrail'e sağladığı yardımlar, ekonomik destekten ziyade, ortak güvenlik, savunma sanayi entegrasyonu ve bölgesel caydırıcılık hedefleri doğrultusunda şekillenmektedir.

Tablo 2: Yıllık ABD Yardımları – CRS Toplamları (Nominal, milyon dolar)¹⁵

Dönem	Askerî Yardım (FMF vb.)	Ekonomik Yardım	Füze Savunma	Toplam
1946-2020	104,506.2	34,347.5	7,411.4	~146,265.1
2021	3,300	—	500	~3,800
2022	3,300	—	1,500	~4,800
2023	3,300	—	500	~3,800
2024	6,800	—	5,700	~12,500
2025	3,300	—	500	~3,800
Toplam	~124,506.2	34,347.5	~7,411.4	~174,000

Askerî Yardımın Ekonomik Mantığı: FMF ve Tie-Back Etkisi

ABD'nin İsrail'e sağladığı FMF hibeleri ilk bakışta tek yönlü bir dış yardım mekanizması gibi görünmekle birlikte, ekonomik açıdan değerlendirildiğinde büyük ölçüde ABD savunma sanayi lehine geri dönüşlü bir yapı üretmektedir. FMF programı kapsamında sağlanan kaynaklar, İsrail'e nakit transferi şeklinde verilmemekte; aksine, bu fonların neredeyse tamamı ABD menşeli savunma sistemleri, silahlar ve askerî teknolojilerin satın alınması için kullanılmaktadır. Bu durum, FMF'yi klasik dış yardımlardan ayırarak hem dış politika hem de iç ekonomi açısından stratejik bir araç hâline getirmektedir.

¹⁵ Kaynak: Sharp, "U.S. Foreign Aid to Israel".

Bu mekanizmanın işleyişi kurumsal olarak dört aşamada gerçekleşmektedir. İlk aşamada, ABD Kongresi yıllık bütçe süreci kapsamında İsrail'e tahsis edilecek FMF tutarını onaylar. Bu onay, yardımın hukuki ve mali temelini oluşturur ve yardımların uzun vadeli sürekliliğini güvence altına alır. İkinci aşamada, İsrail söz konusu FMF fonlarını kullanarak ABD yapımı silah sistemleri, savunma teknolojileri ve askeri ekipmanlar satın alır. Bu satın alımlar, çoğunlukla ABD Savunma Bakanlığı'nın (DoD) belirlediği tedarik çerçevesi içinde gerçekleştirilir.

Üçüncü aşamada, FMF kapsamında yapılan harcamalar doğrudan ABD savunma sanayi şirketlerine geri döner. Lockheed Martin, Raytheon, Boeing ve benzeri büyük savunma firmaları, bu süreçte FMF kaynaklarının başlıca alıcıları konumundadır. Böylece, İsrail'e verilen askerî yardım, fiilen ABD iç pazarına yönelen bir talep yaratmaktadır. Dördüncü ve son aşamada ise bu talep artışı ABD'de istihdamın genişlemesine, savunma sanayinde Ar-Ge faaliyetlerinin hızlanmasına ve üretim kapasitesinin güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Tablo 3: FMF Mekanizmasının Ekonomik Döngüsü¹⁶

Aşama	İşleyiş
1	Kongre FMF bütçesini onaylar
2	İsrail bu fonla ABD yapımı silah ve sistem satın alır
3	Ödeme ABD savunma şirketlerine döner
4	ABD istihdamı, Ar-Ge ve üretim kapasitesi artar

Bu *tie-back effect* olarak tanımlanan geri dönüş mekanizması, İsrail'e yönelik askerî yardımların neden ABD iç siyasetinde güçlü ve istikrarlı bir destek bulduğunu açıklayan temel unsurlardan biridir. FMF programı, yalnızca dış politika hedeflerine hizmet etmekle kalmamakta; aynı zamanda Kongre üyelerinin seçim bölgelerinde ekonomik fayda yaratan, istihdam ve sanayi kapasitesini destekleyen bir araç işlevi görmektedir. Bu nedenle İsrail'e sağlanan askerî yardımlar, ABD siyasal sisteminde çoğu zaman tartışmalı bir dış yardım kalemi olmaktan ziyade, iki partili destek gören yapısal bir politika unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu *tie-back effect*, İsrail yardımlarının neden ABD iç siyasetinde güçlü bir destek bulduğunu açıklar.

Füze Savunma Programları: Ortak Teknoloji ve Ekonomik Entegrasyon

ABD-İsrail ilişkilerinin askerî ve ekonomik boyutunda öne çıkan bir diğer temel unsur, **ortak füze savunma programlarıdır**. Bu programlar, ABD'nin İsrail'e sağladığı yardımları yalnızca tek yönlü bir finansman transferi olmaktan çıkararak, **ortak teknoloji geliştirme ve ekonomik entegrasyon** sürecine dönüştürmüştür. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren bölgesel tehdit algısının artması, füze savunma sistemlerini ABD-İsrail stratejik ortaklığının merkezine yerleştirmiştir.

¹⁶ Kaynak: Sharp, "U.S. Foreign Aid to Israel".

Bu çerçevede *Iron Dome* (Demir Kubbe) sistemi, iki ülke arasındaki iş birliğinin en somut örneklerinden biridir. ABD, bu programda finansman ve ileri teknoloji desteği sağlarken, İsrail sistemin operasyonel kullanımını ve saha tecrübesini üstlenmiştir. Ortaya çıkan model yalnızca İsrail'in savunma kapasitesini artırmakla kalmamış, aynı zamanda ABD ve İsrail savunma sanayileri arasında ortak üretim ve tedarik zinciri entegrasyonunu güçlendirmiştir. Böylece *Iron Dome*, askerî etkinliğin yanı sıra ekonomik iş birliği boyutu da taşıyan bir proje hâline gelmiştir.

David's Sling programı ise daha ileri düzeyde bir Ar-Ge ortaklığını temsil etmektedir. Bu sistemde ABD ve İsrail, savunma teknolojilerinin geliştirilmesi sürecinde eş zamanlı olarak rol almış; test ve saha uygulamaları İsrail tarafından yürütülürken ABD tarafı teknoloji geliştirme ve finansman desteği sağlamıştır. Bu yapı, tek yönlü teknoloji transferinden ziyade, çift yönlü bilgi akışı ve ortak inovasyon modelini mümkün kılmıştır. Sonuç olarak, *David's Sling* programı her iki ülkenin savunma sanayi kapasitesini artıran bir teknoloji paylaşım mekanizması işlevi görmüştür.

Tablo 4: Ortak Füze Savunma Programları¹⁷

Program	ABD Rolü	İsrail Rolü	Ekonomik Sonuç
Iron Dome	Finansman & teknoloji	Operasyon	ABD-İsrail ortak üretim
David's Sling	Ar-Ge ortaklığı	Test & saha	Çift yönlü teknoloji transferi
Arrow	Stratejik savunma	Bölgesel caydırıcılık	ABD savunma ihracatı

Arrow Füze Savunma Sistemi ise daha çok stratejik savunma ve bölgesel caydırıcılık boyutuyla öne çıkmaktadır. ABD'nin bu programdaki rolü finansman ve stratejik savunma mimarisinin şekillendirilmesi üzerine yoğunlaşırken, İsrail bölgesel tehditlere karşı operasyonel kapasite sağlamıştır. Arrow sistemi, aynı zamanda ABD savunma sanayinin ihracat potansiyelini artıran bir araç olarak işlev görmüş ve İsrail üzerinden geliştirilen teknolojilerin küresel savunma pazarlarına açılmasına katkıda bulunmuştur.

Bu ortak füze savunma programları, ABD'nin İsrail'e yönelik askerî yardımlarının niteliğini köklü biçimde dönüştürmüştür. Yardımlar artık yalnızca bütçe kalemleri veya finansal transferler şeklinde değil, ortak üretim, teknoloji geliştirme ve bilgi paylaşımı ekseninde yapılandırılmaktadır. Dolayısıyla füze savunma projeleri, ABD-İsrail ilişkilerinde ekonomik ve askerî boyutların birbirine entegre edildiği, uzun vadeli ve kurumsallaşmış bir iş birliği modelinin temel taşlarından biri olarak değerlendirilmektedir.

2016 MOU: Yardımın Kurumsallaşması

ABD-İsrail ilişkilerinde askerî ve ekonomik yardımların sürekliliğini güvence altına alan en önemli kurumsal düzenlemelerden biri 2016 yılında imzalanan 10 yıllık MOU

¹⁷ Sharp, "U.S. Foreign Aid to Israel"; İsrail savunma politikası ve tedarik bilgileri hakkında bilgi almak için bkz. Israel Ministry of Defense, <https://www.mod.gov.il>; Stockholm International Peace Research Institute, *SIPRI Yearbook 2017: Armaments, Disarmament and International Security* (Oxford University Press, 2017).

olmuştur. 2019-2028 Mali Yıl (*Fiscal Year-FY*) dönemini kapsayan bu anlaşma, İsrail'e yönelik yardımların kısa vadeli siyasi tartışmalardan ve yıllık bütçe belirsizliklerinden büyük ölçüde izole edilmesini amaçlamıştır. Böylece yardımlar, yönetim değişikliklerinden ve iç siyasi dalgalanmalardan bağımsız, öngörülebilir bir çerçeveye oturtulmuştur. 2016 MOU'nun mali yapısı incelendiğinde, toplam 38 milyar dolarlık bir yardım paketinin öngörüldüğü görülmektedir. Bu paketin yaklaşık 33 milyar doları FMF kapsamında askerî finansman hibelerine ayrılmıştır. Söz konusu FMF kaynakları bir yandan İsrail'in ABD menşeli savunma sistemleri ve askerî teçhizat tedarikini sürdürmesini garanti altına alırken diğer yandan ABD savunma sanayi için uzun vadeli ve istikrarlı bir talep yaratmaktadır. Bu yönüyle MOU, yalnızca dış politika belgesi olmaktan çıkarak ekonomik ve endüstriyel bir planlama aracı niteliği de taşımaktadır.

Tablo 5: 2016 MOU Yapısı¹⁸

Bileşen	Tutar (ABD doları)
FMF	~33 milyar
Füze Savunma	~5 milyar
Toplam	38 milyar

MOU'nun ikinci temel bileşeni ise yaklaşık 5 milyar dolarlık füze savunma finansmanıdır. Bu kaynaklar, *Iron Dome*, *David's Sling* ve *Arrow* gibi ortak füze savunma programlarının sürdürülmesi ve geliştirilmesi için tahsis edilmiştir. Füze savunma kalemi, MOU'nun yalnızca rutin askerî yardımları değil, aynı zamanda ileri teknolojiye dayalı ortak projeleri de kapsadığını göstermektedir. Böylece ABD-İsrail savunma iş birliği, salt silah tedariki düzeyinin ötesine geçerek ortak Ar-Ge ve teknoloji paylaşımı boyutuna taşınmıştır.

Bu çerçevede 2016 MOU, İsrail'e her yıl yaklaşık 3,3 milyar dolarlık FMF desteğini ve buna ek olarak düzenli füze savunma fonlarını fiilen garanti altına almıştır. Anlaşmanın en önemli sonucu, İsrail'e yönelik askerî ve ekonomik yardımların "olağan" bir dış yardım kalemi olmaktan çıkarılarak ABD dış politika mimarisinin yapısal ve kalıcı bir unsuru hâline getirilmesidir. Dolayısıyla 2016 MOU'su, ABD-İsrail ilişkilerinde yardımların kurumsallaşmasının ve uzun vadeli stratejik ortaklığın en somut göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Acil Durum Yardımları ve Kongre Yasaları

ABD-İsrail ilişkilerinde askerî ve ekonomik yardımların yalnızca rutin bütçe mekanizmalarıyla sınırlı kalmadığı, özellikle kriz dönemlerinde Kongre tarafından çıkarılan acil durum yasaları aracılığıyla hızla genişletilebildiği görülmektedir. 2023 yılı sonrasında yaşanan Gazze merkezli çatışmalar, ABD yasama organını olağan yardım çerçevesinin ötesine geçen düzenlemeler yapmaya yöneltmiş ve İsrail'e yönelik destek, kısa sürede yüksek tutarlı ek finansman paketleriyle güçlendirilmiştir. Bu süreç, ABD dış yardım sisteminin krizlere karşı ne ölçüde esnek ve müdahaleci bir yapıya sahip olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda kabul edilen

¹⁸ Sharp, "U.S. Foreign Aid to Israel; Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI Yearbook 2017.

Public Law 118-50, Gazze Savaşı sonrasında İsrail'e yönelik ek FMF kaynaklarının tahsis edilmesini öngörmüştür. Söz konusu yasa, mevcut yıllık yardım kalemlerine ek olarak, İsrail'in kısa vadeli askerî ihtiyaçlarının karşılanmasını hedeflemiş ve füze savunma ile mühimmat tedarikinde yaşanabilecek gecikmeleri önlemeyi amaçlamıştır. Böylece Kongre, olağan bütçe sürecini beklemeden, kriz koşullarına uygun bir finansman mekanizmasını devreye sokmuştur.

Tablo 6: Seçilmiş Kongre Yasaları (2023-2025)¹⁹

Yasa	İçerik
Public Law 118-50	Gazze Savaşı sonrası ek FMF
S.3168	1 milyar \$'a kadar acil transfer yetkisi
H.R.8369	Silah teslimatlarını engellemeyi yasaklar
H.R.8034	2024 acil savunma bütçesi

Benzer şekilde S.3168 sayılı düzenleme, 2024 mali yılı kapsamında İsrail'e 1 milyar dolara kadar acil transfer yetkisi tanımıştır. Bu yasa, yürütme organına geniş bir takdir alanı sağlayarak, silah ve savunma ekipmanlarının hızla teslim edilmesine imkân tanımıştır. S.3168, Kongre'nin yalnızca bütçe belirleyen bir kurum olmadığını, aynı zamanda kriz anlarında yürütmenin hareket kabiliyetini artıran bir aktör olarak işlev gördüğünü göstermektedir.

H.R.8369 (*Israel Security Assistance Support Act*) ise farklı bir boyuta odaklanarak, federal fonların İsrail'e yönelik savunma malzemesi teslimatlarını durdurmak amacıyla kullanılmasını yasaklamıştır. Bu düzenleme, yardımların siyasi veya idari engellerle sekteye uğramasını önlemeyi hedeflemiş ve İsrail'e verilen askerî desteğin sürekliliğini hukuki güvence altına almıştır. Bu yönüyle yasa, yardımların yalnızca miktarını değil, kesintisizliğini de korumaya yönelik bir araç olarak değerlendirilmelidir.

Son olarak H.R.8034, 2024 yılına yönelik acil savunma bütçesi kapsamında İsrail ile bağlantılı milyarlarca dolarlık ek kaynağın tahsis edilmesini içermektedir. Bu yasa, acil durum yardımlarının bütçe sistemine nasıl entegre edildiğini ve Kongre'nin savunma önceliklerini olağanüstü koşullara göre yeniden şekillendirebildiğini

¹⁹ Tablo, yazar tarafından 2023-2025 döneminde İsrail'e yönelik acil askerî ve savunma yardımlarını düzenleyen Kongre yasaları esas alınarak hazırlanmıştır. Bkz. "Public Law 118-50: An Act Making Emergency Supplemental Appropriations for the Fiscal Year Ending September 30, 2024, and for other Purposes," 118th Congress, Apr. 24, 2024, 138 STAT. 895, <https://www.congress.gov/118/plaws/publ50/PLAW-118publ50.pdf>; "S. 3168: A Bill Making Emergency Supplemental Appropriations for Assistance for the Situation in Israel for the Fiscal Year Ending September 30, 2024, and for other Purposes," 118th Congress, 1st Session, The Senate of the United States, October 30, 2023, <https://www.congress.gov/118/bills/s3168/BILLS-118s3168pcs.pdf>; "H.R. 8369: An Act to Provide for the Expedient Delivery of Defense Articles and Defense Services for Israel and other Matters," 118th Congress, 2d Session, The Senate of the United States, Received and read the first time on May 20, 2024, Read the second time and placed on the calendar on May 21, 2024, <https://www.congress.gov/118/bills/hr8369/BILLS-118hr8369pcs.pdf>; "H.R. 8034: A Bill Making Emergency Supplemental Appropriations to Respond to the Situation in Israel and for Related Expenses for the Fiscal Year Ending September 30, 2024, and for other Purposes," 118th Congress, 2d Session, The House of Representatives, April 17, 2024, <https://www.congress.gov/118/bills/hr8034/BILLS-118hr8034ih.pdf>.

göstermektedir. Böylece İsrail'e yönelik destek yalnızca dış politika tercihi değil, ABD savunma bütçesinin yapısal bir bileşeni hâline gelmiştir.

2023-2025 döneminde çıkarılan bu Kongre yasaları, ABD'nin İsrail'e yönelik yardımlarının kriz dönemlerinde ne denli hızlı ve kapsamlı biçimde artırılabilirliğini ortaya koymaktadır. Rutin yardımların ötesine geçen bu düzenlemeler, ABD dış yardım sisteminin esnekliğini ve İsrail'in ABD dış politikasındaki öncelikli konumunu teyit eden kurumsal araçlar olarak işlev görmektedir.

Kongre ve Başkanlık Ayrımı (2001-2025)

ABD'nin İsrail'e yönelik askerî ve ekonomik yardımlarını anlamada en kritik analitik ayrımlardan biri, Kongre ile Başkanlık makamı arasındaki işlevsel rol paylaşımıdır. ABD siyasal sisteminde Kongre, dış yardımların bütçesel ve hukuki çerçevesini belirleyen temel aktör konumundayken, Başkanlık makamı –özellikle kriz dönemlerinde– hız, esneklik ve operasyonel karar alma kapasitesiyle öne çıkmaktadır. Bu ikili yapı, İsrail'e yönelik yardımların hem süreklilik hem de acil müdahale boyutunu aynı anda mümkün kılmaktadır.

2001-2008 döneminde, 11 Eylül Saldırıları ve İkinci İntifada'nın yarattığı güvenlik ortamında Kongre, İsrail'e yönelik rutin FMF yardımlarını sürdürmüş ve bu yardımlar bütçe süreçleri yoluyla istikrarlı biçimde onaylanmıştır. Aynı dönemde Başkanlık makamı ise “terörle mücadele” söylemi çerçevesinde İsrail'e sağlanan askerî desteği hızlandırmış, özellikle istihbarat paylaşımı ve mühimmat tedarikinde yürütmenin operasyonel yetkileri ön plana çıkarmıştır. Bu durum, Kongre'nin “sürekliliği”, Başkan'ın ise “hızı” temsil ettiği klasik ayrımı net biçimde ortaya koymaktadır.

2009-2018 yılları arasında bu iş bölümü daha kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Kongre, 2016 yılında imzalanan ve toplam 38 milyar dolarlık yardımı öngören MOU ile İsrail'e yönelik askerî yardımları uzun vadeli bir çerçeveye oturtmuştur. Bu dönemde Başkanlık makamı, özellikle *Iron Dome* gibi füze savunma sistemleri için bütçe dışı ek fonlar talep ederek ve acil onay mekanizmalarını kullanarak teknolojik savunma projelerini teşvik etmiştir. Böylece Kongre uzun vadeli taahhütleri üstlenirken, Başkanlık makamı yeni tehditlere yönelik spesifik savunma yatırımlarını yönlendirmiştir.

2019-2023 döneminde Kongre, 2016 MOU kapsamında belirlenen yardım seviyelerini istikrarlı biçimde sürdürmüş ve yıllık yaklaşık 3,8 milyar dolarlık askerî destek düzenli olarak onaylanmıştır. Buna karşılık Başkanlık makamı, Kudüs'ün İsrail'in başkenti olarak tanınması ve Golan Tepeleri'ne ilişkin kararlar gibi siyasi tanıma adımları atarak, ekonomik yardımlardan ziyade politik ve stratejik avantajlar sağlayan kararlarla öne çıkmıştır. Bu süreç, yürütmenin, ekonomik araçların ötesine geçen sembolik ve stratejik hamleler yoluyla ilişkiyi derinleştirdiğini göstermektedir.

2023-2024 döneminde ise Kongre-Başkanlık ayrımı en görünür hâlini almıştır. Gazze merkezli çatışmaların ardından Kongre, 14,3 milyar dolarlık büyük bir ek yardım

paketini onaylayarak İsrail'e yönelik desteği bütçesel düzeyde önemli ölçüde artırmıştır. Aynı anda Başkanlık makamı, PDA yetkisini kullanarak Kongre sürecini beklemeden acil silah ve mühimmat teslimatlarını onaylamıştır. Bu durum, kriz anlarında Kongre'nin yasal meşruiyet sağlarken Başkan'ın fiili uygulamayı hızlandıran aktör olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır.

2025 yılı itibarıyla ise Kongre'nin rolü, İsrail ile savunma sanayi entegrasyonunu derinleştirmeye yönelik ek fonlar ve düzenlemeler üzerinden şekillenmiştir. Aynı dönemde Başkanlık makamı, daha önce uygulanan bazı silah kısıtlamalarını ve fiili ambargoları kaldırarak İsrail'e yönelik askerî teslimatları genişletmiştir. Bu aşamada Başkanlık yetkisi, siyasi tikanlıkları aşan ve dış politika önceliklerini hızla uygulamaya koyan bir araç olarak kullanılmıştır. 2001-2025 döneminde ABD'nin İsrail'e yönelik yardımları, Kongre'nin bütçe gücü ile Başkanlık makamının acil durum ve hız kapasitesi arasındaki tamamlayıcı ilişki sayesinde süreklilik kazanmıştır. Bu kurumsal iş bölümü, İsrail'e sağlanan desteğin yalnızca dönemsel siyasi tercihlere bağlı olmadığını, aksine ABD siyasal sisteminin yapısal özellikleri tarafından yeniden üretildiğini göstermektedir. Bu nedenle ABD-İsrail yardımları, bireysel liderliklerden bağımsız, kurumsallaşmış bir dış politika pratiği olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 7: Kongre vs. Başkanlık Mekanizması²⁰

Dönem	Kongre	Başkan
2001-2008	Rutin FMF	Terörle mücadele hızlandırması
2009-2018	38 milyar \$ MOU	Iron Dome ek fonları
2019-2023	MOU devamı	Siyasi tanıma kararları
2023-2024	14,3 milyar \$ ek paket	PDA ile acil silah teslimi
2025	Savunma entegrasyonu	Ambargo kaldırma

Tablo 7, yukarıda ayrıntılı biçimde tartışılan kurumsal iş bölümü, yardım mimarisi ve lobi etkisinin zaman içinde nasıl somutlaştığını göstermeyi amaçlamaktadır. 2001-2025 dönemini kapsayan bu çerçeve, ABD-İsrail ilişkilerinde Kongre ile Başkanlık makamının hangi koşullarda ve hangi araçlarla devreye girdiğini karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktadır. Tablo, özellikle rutin dönemlerde yardımların Kongre merkezli bütçe ve MOU mekanizmaları üzerinden istikrar kazandığını; kriz, savaş ve olağanüstü güvenlik koşullarında ise Başkanlık makamının acil yetkiler (PDA) aracılığıyla süreci hızlandırdığını açık biçimde yansıtmaktadır.

Bu bağlamda tablo, ABD dış yardım sisteminin yalnızca tek bir kurumsal aktörün kontrolünde olmadığını, aksine bütçe gücü ile operasyonel hız arasında kurulan tamamlayıcı bir dengeye dayandığını göstermektedir. Kongre, uzun vadeli taahhütler, yüksek tutarlı yardım paketleri ve hukuki meşruiyet sağlayarak İsrail'e yönelik desteğin sürekliliğini güvence altına alırken; Başkanlık makamı, siyasi ve askerî kriz

²⁰ Tablo, yazar tarafından şu kaynaklar esas alınarak oluşturulmuştur: "Public Law 105-261: An Act to Authorize Appropriations for Fiscal Year 1999 for Military Activities of the Department of Defense, for Military Construction, and for Defense Activities of the Department of Energy, to Prescribe Personnel Strengths for such Fiscal Year for the Armed Forces, and for other Purposes," 105th Congress, Oct. 17, 1998, <https://www.congress.gov/bill/105th-congress/house-bill/3616/text>; Sharp, "U.S. Foreign Aid to Israel".

anlarında bu çerçeveyi aşmadan, fakat hızlandırarak uygulamaya koymaktadır. Dolayısıyla tablo, ABD-İsrail ilişkilerinde yardımların kişisel liderlik tercihlerinden ziyade, kurumsallaşmış bir iş bölümü ve yapısal mekanizma tarafından üretildiğini görsel ve analitik olarak özetleyen bir referans noktası sunmaktadır.

Tablo 8: ABD-İsrail İlişkilerinde Kongre vs. Başkanlık Yardımları (2001-2025)²¹

Dönem/Olay	Kongre Yardımları (MOU & Bütçe)	Başkanlık Yardımları (PDA & Acil Yetki)	Temel Fark Nedenleri
2001-2008 (11 Eylül & İntifada)	1999 Mutabakat Zaptı (MOU) uyarınca yıllık yaklaşık 2,7 milyar \$ rutin askeri yardım onaylandı.	George W. Bush, "Terörle Mücadele" kapsamında İsrail'e istihbarat ve mühimmat desteğini hızlandırdı.	Rutin bütçe Kongre'den; operasyonel hız Başkan'dan gelir.
2009-2018 (Obama Dönemi)	Yıllık yardım 3 milyar \$'a çıkarıldı. 2016'da tarihin en büyük paketi (38 milyar \$) imzalandı.	Obama, Iron Dome (Demir Kubbe) için bütçe dışı ek fonlar talep etti ve acil durum onaylarını kullandı.	Uzun vadeli taahhüt Kongre'dedir; yeni teknoloji teşvikleri Başkan'ın önceliğidir.
2019-2023 (Trump & Biden)	2016 MOU kapsamında yıllık 3,8 milyar \$ düzenli olarak onaylanmaya devam etti.	Trump, Golan Tepeleri ve Kudüs kararlarıyla siyasi "ekonomik avantajlar" sağladı.	Kongre istikrarı sağlar; Başkan siyasi/stratejik yönü belirler.
2023-2024 (Gazze Savaşı)	Kongre, 14,3 milyar \$'lık devasa bir "Ek Yardım Paketi" (Supplemental) onayladı.	Biden, Kongre'yi bypass ederek "Acil Durum Yetkisi" ile mühimmat satışlarını onayladı.	Kriz anında Kongre'deki yasal süreç yavaşlar; Başkan "PDA" ile depoları açar.
2025 (Güncel/Trump 2. Dönemi)	Kongre, 2025 bütçesinde savunma sanayi entegrasyonu için ek fonlar ayırdı.	Trump, 2025 başında silah ambargolarını kaldırarak 4 milyar \$'lık acil teslimat emri verdi.	Başkanlık yetkisi siyasi tikanlıkları aşmak için kullanılır.

Sonuç ve Değerlendirme: Kurumsallaşmış Bir Modelin Anatomisi ve Geleceğine İlişkin Çıkarımlar

Bu analiz, ABD-İsrail ilişkilerinin ekonomik ve askerî boyutunu, geleneksel stratejik ortaklık kavramının ötesinde, kurumsallaşmış bir politik ekonomi modeli olarak ele aldı. Tarihsel evrim, ekonomik mekanizmalar ve iç siyasi dinamikler üzerine yapılan üç ayaklı inceleme, bu ilişkinin sürekliliğinin ve direncinin ardındaki birbiriyle bağlantılı üç temel mekanizmayı ortaya koymuştur.

²¹ Bu tablo yazar tarafından, farklı başkanlık dönemlerinde (Reagan, Bush, Clinton, Bush, Obama, Trump, Biden) yıllık askeri yardım (FMF) tutarlarını ve kritik MOU/silah satışı kararlarını görsel olarak gösteren yalın bir tablo olarak düzenlenmiştir. Bkz. Sharp, "U.S. Foreign Aid to Israel"; Christina L. Arabia vd. "U.S. Review of an Arms Sale to Israel: Issues for Congress", Congressional Research Services, Report No. IN12359, May 14, 2024, <https://www.congress.gov/crs-product/IN12359?q=%7B%22search%22%3A%22U.S.+foreign+military+financing+and+arms+arm+tr+ansfers.%22%7D&s=4&r=3>; Stockholm International Peace Research Institute, Military Expenditure and Arms Transfers Database; United States General Accounting Office, "U.S. Assistance to the State of Israel", Report No. GAO/ID-83-51, June 24, 1983, <https://www.gao.gov/assets/id-83-51.pdf>.

İlişkinin maddi temeli, başta FMF programı olmak üzere, yardımların görünürde tek yönlü ancak gerçekte karşılıklı faydaya dayalı olmasında yatar. İsrail'e aktarılan milyarlarca dolar, ABD savunma sanayinden silah ve sistem satın almak şartına bağlıdır. Bu düzenleme, yardımları ABD ekonomisine döndürerek, Kongre üyeleri için somut bir iç siyasi çıkar (seçim bölgelerinde istihdam ve sanayi desteği) yaratır. 2016 yılında imzalanan 38 milyar dolarlık 10 yıllık MOU, bu döngüyü uzun vadeli ve öngörülebilir bir kurumsal çerçeveye oturtmuş, ilişkiyi piyasa dinamiklerine benzer istikrarlı bir tedarik zincirine dönüştürmüştür.

Ekonomik mekanizmaların işlemesi, ABD iç siyasetinde İsrail'e yönelik koşulsuz desteği norm hâline getiren geniş bir koalisyon tarafından mümkün kılınmıştır. AIPAC'in doğrudan lobi gücü, Evanjelik Hristiyanların teolojik motivasyonla seçmen tabanı oluşturması, Yeni Muhafazakârların entelektüel çerçeve sunması ve savunma sanayinin ekonomik çıkarı, farklı kanallardan aynı hedefe yönelen bir siyasi sinerji yaratır. Bu koalisyon, Kongre'de iki partili destek sağlayarak İsrail politikasını rutin siyasi tartışmanın dışına çıkarmış ve de facto bir dış politika öğretisi hâline getirmiştir.

Model, ABD'nin anayasal sistemindeki güçler ayrılığına da uyum sağlamıştır. Kongre, yasama ve bütçe gücüyle uzun vadeli taahhütleri (MOU'lar) ve kriz dönemlerindeki devasa ek paketleri onaylayarak çerçeveyi çizer. Başkanlık ise özellikle PDA gibi acil yetkileri kullanarak, operasyonel hız ve esneklik sağlar. Bu iş bölümü, ilişkiyi hem istikrara kavuşturur hem de acil tehditlere karşı son derece çevik kılar. Her iki kurum da yukarıda bahsedilen iç siyasi koalisyonun etki alanında hareket eder.

Bu üç mekanizma bir araya geldiğinde ABD-İsrail ilişkisi kendi kendini idame ettiren (*self-perpetuating*) ve dış şoklara karşı oldukça dirençli bir sistem görünümü kazanır. Sistem, stratejik mantıktan ziyade, içselleştirilmiş ekonomik çıkar döngüleri ve kurumsal rutinler tarafından yönlendirilir. Bu durum, ABD yönetimlerinin, İsrail'in yerleşim politikaları veya orantısız güç kullanımı gibi konularda somut baskı uygulama iradesini ve kapasitesini ciddi şekilde sınırlar. Eleştiri, çoğu zaman sözlü düzeyde kalır; maddi ve diplomatik destek ise koşulsuz şekilde sürer.

Geleceğe İlişkin Çıkarımlar

Bu kurumsallaşmış modelin geleceği, üç ana faktöre bağlıdır:

- ABD İç Siyasetindeki Demografik ve İdeolojik Kaymalar: Özellikle Demokrat Parti tabanında İsrail politikalarına yönelik eleştirilerin, özellikle genç seçmenler ve ilerici kanat nezdinde artması, uzun vadede iki partili mutabakatı zorlayabilir.
- Ekonomik Önceliklerin Değişimi: ABD'nin iç ekonomik kaygılarının derinleşmesi ve "Amerika Öncelikçi" (*America First*) söylemlerin yükselmesi, bu kadar büyük ölçekli bir dış yardımın sorgulanmasına yol açabilir. Ancak, "tie-back" etkisinin güçlü savunma sanayi lobisi tarafından sürekli vurgulanması, bu tehdidi dengelemektedir.
- Bölgesel Dinamiklerde Köklü Değişim: İsrail'in bazı Arap devletleriyle normalleşme anlaşmaları (Abraham Anlaşmaları), onun ABD nezdindeki "istikrar adası" ve "vazgeçilmez müttefik" algısını zayıflatabilir. Ancak, İran tehdidi gibi

ortak paydaların devam etmesi, ilişkinin stratejik gerekçesini beslemeye devam edecektir.

ABD-İsrail ilişkisi, devletlerarası bir ittifaktan öte, Washington'ın siyasi-ekonomik ekosistemine derinlemesine kök salmış bir yapıdır. Onun dönüşümü, dış politika tercihlerinden ziyade, bu ekosistemdeki –lobi koalisyonunun gücü, savunma sanayinin konumu, Kongre'deki siyasi denge gibi– yapısal bir değişimle mümkün olacaktır. Bu analiz, Orta Doğu'daki denkleme ve ABD dış politikasının işleyişini anlamak için, bu içsel politik ekonomi motorunun merkezine yerleştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

RAPOR

KAYNAKÇA

Kaynakça

Birincil Kaynaklar ve Arşiv Belgeleri

Raporda doğrudan atıf yapılan birincil belgeler (örn., 28 Ocak 1944 tarihli Kongre belgesi No. 2373/1 ve 14 Ocak 1949 tarihli askeri ataşe raporu) orijinal arşivlerden alıntılanmıştır.

Seçilmiş Birincil Kaynak Alıntıları ve Tarihsel Belge Özetleri

Belge 2373/1 (28 Ocak 1944): ABD Kongresi'nde Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması lehine dile getirilen ifadelerin özeti.

Pentagon'a Gizli Rapor (14 Ocak 1949): ABD'nin İsrail'deki kıdemli askeri ataşesi Archibald'ın, İsrail'in bölgedeki stratejik potansiyeline dair değerlendirmesi.

1975 Sinai İkinci Anlaşması'na İlişkin Gizli Mutabakatlar: ABD'nin İsrail güvenliğine dair verdiği yazılı taahhütlerin içeriğine dair akademik kaynaklarda yer alan özet bilgiler.

Kitap, Makale ve Çevrimiçi Kaynaklar

Ambrosio, Thomas, ed. *Ethnic Identity Groups and U.S. Foreign Policy*. Praeger, 2002.

Arabia, Christina L. vd. "U.S. Review of an Arms Sale to Israel: Issues for Congress". *Congressional Research Services*. Report No. IN12359. May 14, 2024. <https://www.congress.gov/crs-product/IN12359?q=%7B%22search%22%3A%22U.S.+foreign+military+financing+and+arms+arm+transfers.%22%7D&s=4&r=3>.

"H.R. 8034: A Bill Making Emergency Supplemental Appropriations to Respond to the Situation in Israel and for Related Expenses for the Fiscal Year Ending September 30, 2024, and for other Purposes." 118th Congress. 2d Session. The House of Representatives. April 17, 2024, Erişim 11 Ekim 2025. <https://www.congress.gov/118/bills/hr8034/BILLS-118hr8034ih.pdf>.

"H.R. 8369: An Act to Provide for the Expeditious Delivery of Defense Articles and Defense Services for Israel and other Matters." 118th Congress. 2d Session. The Senate of the United States, Received and read the first time on May 20, 2024. Read the second time and placed on the calendar on May 21, 2024. Erişim 15 Kasım 2025. <https://www.congress.gov/118/bills/hr8369/BILLS-118hr8369pcs.pdf>.

Indyk, Martin. *Innocent Abroad: An Intimate Account of American Peace Diplomacy in the Middle East*. Simon & Schuster, 2009.

- Lasensky, Scott. *Underwriting Peace in the Middle East: US Foreign Policy and the Limits of Economic Inducements* 6, no. 1 (March, 2002). https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/meria/las02_01.pdf.
- Little, Douglas. *American Orientalism: The United States and the Middle East since 1945*. The University of North Carolina Press, 2008.
- Mearsheimer, John J. ve Stephen M. Walt. "The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy". *KSG Working Paper* No. RWP06-011 (Fall, 2006). <https://doi.org/10.2139/ssrn.891198>.
- "Public Law 105-261: An Act to Authorize Appropriations for Fiscal Year 1999 for Military Activities of the Department of Defense, for Military Construction, and for Defense Activities of the Department of Energy, to Prescribe Personnel Strengths for such Fiscal Year for the Armed Forces, and for other Purposes." 105th Congress. Oct. 17, 1998. <https://www.congress.gov/bill/105th-congress/house-bill/3616/text>.
- "Public Law 118-50: An Act Making Emergency Supplemental Appropriations for the Fiscal Year Ending September 30, 2024, and for other Purposes." 118th Congress. Apr. 24, 2024. 138 STAT. 895. <https://www.congress.gov/118/plaws/publ50/PLAW-118publ50.pdf>.
- Quandt, William B. *Peace Process: American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967*. Revised edition. Brooking Institution Press and University of California Press, 2001.
- "S. 3168: A Bill Making Emergency Supplemental Appropriations for Assistance for the Situation in Israel for the Fiscal Year Ending September 30, 2024, and for other Purposes." 118th Congress. 1st Session. The Senate of the United States. October 30, 2023, Erişim 11 Ekim 2025. <https://www.congress.gov/118/bills/s3168/BILLS-118s3168pcs.pdf>.
- Sharp, Jeremy M. "U.S. Foreign Aid to Israel: Overview and Developments since October 7, 2023." *Congressional Research Service* May 28, 2025. RL33222. https://www.congress.gov/crs_external_products/RL/PDF/RL33222/RL33222.53.pdf.
- Spiegel, Steven L. *The Other Arab-Israeli Conflict: Making America's Middle East Policy, from Truman to Reagan*. University of Chicago Press, 1986.
- Stockholm International Peace Research Institute. *SIPRI Yearbook 2017: Armaments, Disarmament and International Security*. Oxford University Press, 2017.
- The White House. Office of the Press Secretary. "Memorandum of Understanding: United States-Israel." 2016, September 14. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/09/14/fact-sheet-memorandum-understanding-united-states-israel>.
- U.S. Department of State. "U.S. Relations with Israel: Bilateral Relations Fact Sheet." 2021, January 20. <https://2021-2025.state.gov/u-s-relations-with-israel/>.

United States General Accounting Office. "U.S. Assistance to the State of Israel." Report No. GAO/ID-83-51. June 24, 1983, Erişim 15 Kasım 2025. <https://www.gao.gov/assets/id-83-51.pdf>.

Zanotti, Jim. "Israel: Background and U.S. Relations in Brief". *Congressional Research Service* December 6, 2019. R44245. www.congress.gov/crs_external_products/R/PDF/R44245/R44245.66.pdf.

Faydalanılan İnternet Siteleri ve Veri Portalları

Israel Ministry of Defense. <https://www.mod.gov.il>.

AIPAC (American-Israel Public Affairs Committee). Erişim 15 Kasım 2025. <https://www.aipac.org/>.

American Jewish Committee. Erişim 15 Kasım 2025. <https://www.ajc.org/>.

Christians United for Israel. Erişim 15 Kasım 2025. <https://cufi.org/>.

Stockholm International Peace Research Institute. *Military Expenditure and Arms Transfers Database*. Erişim 15 Kasım 2025, <https://milex.sipri.org/sipri>.

U.S. Agency for International Development. "U.S. Overseas Loans and Grants: 2023". <https://foreignassistance.gov>.

U.S. Federal Legislative Information Website. Congress.gov, <https://www.congress.gov/>.

World Bank Group. "Data: Israel". Erişim 2025. <https://data.worldbank.org/country/IL>.

RAPOR

